

Instytut Pamięci Narodowej - Lublin

<https://lublin.ipn.gov.pl/pl5/nauka/konferencje-naukowe/33897,Konferencja-naukowa-Lubelska-opozycja-przed-Sierpniem-1980-r-Lublin-2021-pazdzie.html>
03.05.2024, 16:32

Konferencja naukowa „Lubelska opozycja przed Sierpniem 1980 r.” - Lublin, 20-21 października 2003 r.

[więcej zdjęć](#)

W dniach 20–21 października br. w Lublinie odbyła się konferencja naukowa poświęcona lubelskiej opozycji przed Sierpniem 1980 r. przygotowana przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Lublinie we współpracy z Instytutem Historii Wydziału Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

W wygłoszonych referatach przedstawiona została specyfika lubelskich środowisk opozycyjnych na tle aktywności opozycji w kraju. Przypomniano tworzących je ludzi oraz ich korzenie i działalność. Omówiona została rola, jaką w działalności opozycji odegrał Kościół katolicki. Historycy przedstawili także najnowsze ustalenia dotyczące działań Służby Bezpieczeństwa wymierzonych przeciwko niezależnym środowiskom w Lublinie i w całym kraju. Pokazano rolę ludzi przedsierpniowej opozycji w powstaniu i działalności „Solidarności” jako niezależnego związku zawodowego i ruchu społecznego.

Obok historyków – naukowców – w konferencji wzięli udział świadkowie oraz uczestnicy wydarzeń. Właśnie na ich głos w dyskusji położony został szczególny nacisk. Pierwszego dnia konferencji niektórzy uczestnicy poszukując korzeni aktywności opozycyjnej w latach siedemdziesiątych powoływali się na wpływ „Rodowodów niepokornych” Bogdana Cywińskiego. Leszek Moczulski podkreślił znaczenie ciągłości niezależnej aktywności, którą w rodzinach podejmowały kolejne pokolenia począwszy od końca XIX wieku. Specyfiką lubelskich środowisk opozycyjnych były silne związki z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim i dominikańskim duszpasterstwem akademickim oraz ogromny wpływ, jaki wywarły na postawy ludzi związanych z opozycją osoby takie jak o. Ludwik Wiśniewski, kierujący w latach 1972-1982 dominikańskim duszpasterstwem akademickim oraz wykładowcy KUL – zwłaszcza Władysław Bartoszewski, Adam Stanowski i Zdzisław Szpakowski. Prof. Wojciech Chudy, podsumowując działalność lubelskiej opozycji trafnie stwierdził, że miała ona charakter opozycji moralnej. Wiele przedsięwzięć podejmowanych przez te środowiska realizowanych było pod hasłem obrony praw człowieka: wolności słowa, wyznania, poszanowania godności osoby, prawa do sprawiedliwego procesu w sądzie czy protestu przeciwko stosowaniu siły w relacjach władze–społeczeństwo. Zagadnienia moralne i społeczne np. bezdomność, niepełnosprawność oraz trudną problematykę stosunków polsko-żydowskich i polsko-ukraińskich podejmowały „Spotkania” – niezależne pismo młodych katolików, ukazujące się w Lublinie od 1977 r.

Lubelska opozycja miała przede wszystkim inteligencki charakter, jednak istotny był też wkład reprezentantów środowisk robotniczych. Nawiązane wówczas kontakty pozwoliły na przełamanie wzajemnej nieufności obu grup społecznych. Jak przypomniał Wojciech Samoliński, redaktor „Spotkań”, w lipcu 1980 r., w okresie strajków pracowników zakładów pracy Lubelszczyzny zaowocowało to sprawną akcją gromadzenia informacji na temat protestów, przekazywanych następnie do Radia Wolna Europa.

Warto też podkreślić, że właśnie na Lubelszczyźnie w 1978 r. Janusz Rożek, uczestnik lubelskiej sesji, powołał pierwszy w kraju Tymczasowy Komitet Samoobrony Chłopskiej Ziemi Lubelskiej.

Uczestnicy konferencji podjęli także próbę odpowiedzi na pytanie o wzajemne relacje Kościoła katolickiego i opozycji w skali kraju i w Lublinie. Podkreślali, że współpraca duchownych ze środowiskami opozycyjnymi była indywidualną decyzją poszczególnych osób. O. Aleksander Hauke-Ligowski i o. Wiśniewski wspomnieli, że podejmując decyzję udzielenia wsparcia środowiskom opozycyjnym kierowali się koniecznością walki ze złem w ówczesnych stosunkach politycznych i łamaniem praw człowieka w relacjach władza-społeczeństwo oraz poczuciem odpowiedzialności za młodych ludzi, którym za zaangażowanie groziły represje. Uczestniczący w dyskusji działacze opozycji, zarówno związany z KOR Henryk Wujec, jak i osoby wywodzące się z kręgu duszpasterstw akademickich i KUL (m.in. Józef Ruszar, Adam Cichocki) potwierdzili, że angażując się w działalność opozycyjną mieli świadomość, jak mówili, „parasola ochronnego” ze strony księży.

O. Aleksander Hauke-Ligowski zwrócił uwagę na istotny problem w relacjach księży z tzw. laickim nurtem opozycji: pierwsze wzajemne kontakty utrudniał fakt, że w obrazie drugiej strony dominowały stereotypy i uprzedzenia. Dopiero ich przełamanie i wzajemne poznanie umożliwiło współpracę.

Drugiego dnia uczestnicy konferencji podjęli próbę omówienia trudnego tematu działań Służby Bezpieczeństwa wobec opozycji w kraju. Dr Sławomir Cenckiewicz przedstawił interesujące szczegóły dotyczące działalności SB w stosunku do Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela, której celem było zahamowanie „wrogiej” aktywności uczestników ROPCiO oraz innych środowisk opozycyjnych, zwłaszcza Ruchu Młodej Polski.

Maciej Sobieraj skoncentrował swoją uwagę m.in. na wielopłaszczyznowych działaniach SB wobec duszpasterstwa akademickiego w Lublinie (szczególnie wobec o. Ludwika Wiśniewskiego) obejmujących represje w stosunku do osób związanych z duszpasterstwem.

W czasie spotkania ważnego sprostowania dokonał o. Ludwik Wiśniewski. Zaprzeczył funkcjonującej od dłuższego już czasu opinii, że decyzję o jego odejściu z duszpasterstwa akademickiego w Gdańsku podjął biskup Kaczmarek pod naciskiem lokalnych władz partyjnych i SB. O. Wiśniewski wyjaśnił, że pracę duszpasterską w Gdańsku zakończył na własną prośbę, ze względu na brak możliwości współpracy z przeorem gdańskiego zakonu dominikanów.

Podsumowaniem sesji była dyskusja panelowa zatytułowana „Bilans opozycji przedsierniowej”. Wzięli w niej udział: prof. dr hab. Jerzy Eisler, prof. dr hab. Janusz Wrona, dr Antoni Dudek i Marcin Dąbrowski. Dyskusję prowadził dr Rafał Wnuk. Dr Antoni Dudek mówiąc o zasługach opozycji przedsierniowej podkreślił jej wpływ na charakter protestów robotniczych w Sierpniu 1980 r. Profesorowie Jerzy Eisler i Janusz Wrona zwrócili uwagę na fakt, że opozycja przedsierniowa przełamała jedną z podstawowych cech systemu politycznego w PRL – monopol informacyjny władzy.